

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Човгана Ростислава Ярославовича **«Розвиток соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури в умовах дитячого оздоровчого табору»**, поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження зумовлена низкою суперечностей, які виникають у сучасних 10–11-річних школярів на етапі переходу з молодшого шкільного віку в більш доросле життя – підлітковий вік. З одного боку, у дітей відбуваються позитивні зміни: розширюються комунікативні зв'язки, світосприйняття, проходить самоутвердження, засвоюються цінності підліткового віку, з іншого – у них виникають негативні психоемоційні переживання (тривога, боязнь приниження, невпевненість у своїх можливостях), що негативно впливає на здоров'я особистості.

Окрім цього, спостерігається невідповідність між соціальним замовленням на виховання у зростаючого покоління бережливого ставлення як до власного здоров'я, так і здоров'я інших людей з опорою на фізичне виховання та низьким рівнем рухової активності учнів сучасних шкіл через неефективне використання засобів фізичної культури в повсякденному житті.

Слід відзначити, що і нова соціальна реальність України (загострення економічних, політичних і національних суперечностей) також принципово змінила механізм людської взаємодії, пріоритети життєвих цінностей, що призвело до загального погіршення стану здоров'я нації.

У зв'язку із цим здобувач актуалізує потребу виховання соціально активної особистості, спроможної вижити за складних умов буття, зумовлює необхідність радикального перегляду ідей, змісту, розвитку соціальної активності особистості. А це значить, що наукова розвідка, яка пропонує технологію розвитку соціальної активності у школярів 10–11 років засобами

фізичної культури з позиції здоров'язберігального підходу в умовах оздоровчого табору, є актуальною і на часі.

На основі узагальнення матеріалів сучасних наукових досліджень дисертант вдало вибудовує методику дослідження означеної проблеми, розробляє адекватне науково-методичне забезпечення та вміло доводить його ефективність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» згідно зі зведеним планом науково-дослідницьких робіт ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» на 2011–2015 рр. у рамках наукової теми кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту факультету фізичного виховання «Фізичне виховання різних груп населення в системі засобів підвищення якості життя та рівня рекреаційної активності» (номер державної реєстрації 0113U002430).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження носять об'єктивний характер, опираються на достатню кількість дослідницького матеріалу. Достовірність отриманих результатів підтверджується достатньою кількістю обстежених дітей (146 осіб).

Автором вдало обрано методику організації формувальної та констатувальної частини експерименту. Отримані дисертантом наукові положення, висновки та практичні рекомендації підтверджені шляхом обробки та статистичного аналізу, що забезпечує їх обґрунтованість і достовірність.

Висновки впливають зі змісту дисертаційного дослідження, їх об'єктивність і новизна не викликають сумніву.

За матеріалами дисертаційних досліджень опубліковано 10 наукових праць, з яких 7 – у фахових виданнях України, з них одна – у виданнях України, що зареєстрована International Centre і міститься в міжнародній науково-

метричній базі даних Index Copernicus; одна – у міжнародному науковому виданні та інших наукових часописах.

Наукова новизна дослідження «Розвиток соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури в умовах дитячого оздоровчого табору» полягає в тому, що дисертантові вперше вдалося розробити, науково обґрунтувати та експериментально довести ефективність технології розвитку соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури в умовах дитячого оздоровчого табору, що реалізувалось відповідно до авторської моделі, яка охоплювала мету, процесуальні етапи, принципи, методи і методичні прийоми, педагогічні умови, критерії оцінювання.

Також оновлено зміст фізичного виховання школярів відповідно до авторського навчально-тематичного плану програми корекції фізичного виховання в контексті проблеми; оптимізовано самостійну здоров'язберігальну діяльність школярів відповідно до розробленої програми самооздоровлення «Мої літні канікули»; розширено й доповнено інформацію про компоненти соціальної активності, ефективність комплексного поєднання настаново-консультативної підготовки педагогічних працівників табору і батьків, інформаційно-мотивуючого забезпечення молодших підлітків та їх рухової діяльності, що сприяло підвищенню показників усіх компонентів соціальної активності; набули подальшого розвитку теоретичні положення соціальної активності школярів із позиції здоров'язберігального підходу в оздоровчих закладах та засоби фізичного виховання (ранкова гімнастика; загартовувальні процедури; оздоровчий біг; рухливі ігри; туристичні мандрівки; комплекси ЗРВ).

Практичне значення аналізованого дисертаційного дослідження Р. Я. Човгана «Розвиток соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури в умовах дитячого оздоровчого табору» полягає в розробці дидактичних моделей, використання яких піднесе на якісно новий рівень

фізичне виховання в дитячому оздоровчому таборі в контексті розвитку соціальної активності школярів з позиції здоров'язберігального підходу.

На особливу увагу заслуговує розроблена автором на основі експериментального дослідження програма самооздоровлення «Мої літні канікули», що, як показали результати дослідження, сприяла утворенню соціальної активності школярів у руслі здоров'язбереження через упровадження засобів фізичної культури до щоденного побуту.

Відзначаємо і належну експериментальну базу дослідження. Результати дисертаційної роботи впроваджено автором у дитячі оздоровчі заклади: СОК «Смерічка», Івано-Франківський позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Перлина Придністров'я», ДОТ «Едельвейс», ЛОК «Дружба», ДОТ «Лімниця», про що свідчать відповідні акти впровадження.

Матеріали дослідження можуть використовуватись у процесі підготовки фахівців з фізичного виховання у ВНЗ України та в системі післядипломної освіти під час проведення настановних заходів щодо організації оздоровчих заходів у канікулярний період.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.

Дисертація побудована за традиційною структурою і містить усі необхідні складники, що визначені вимогами до написання наукових кандидатських робіт: вступ, п'ять розділів, висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел і додатки.

Дисертаційна робота викладена на 161 сторінці, проілюстрована 44 рисунками, містить 26 таблиць, що забезпечує чіткість викладу матеріалу дослідження, зручність здійснення порівняльного аналізу експериментальних даних, виокремлення основних показників і узагальнення результатів дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, а також окреслено особистий внесок здобувача у спільно

опублікованих наукових працях, подано інформацію про апробацію і впровадження результатів дослідження, визначено кількість публікацій автора за темою дисертації.

Перший розділ **«Сучасні тенденції розвитку соціальної активності школярів засобами фізичної культури»** присвячений вивченню літературних джерел стосовно проблеми дослідження. На основі аналізу нормативно-правових документів, матеріалів наукових досліджень сучасних учених, довідникових джерел дисертант відзначає, що на сьогоднішній день проблема розвитку соціально активної особистості школяра 10–11-річного віку висвітлена недостатньо.

Водночас у науковому середовищі досі відсутня єдина думка щодо тлумачення поняття «соціальна активність», а також не розроблена модель соціально активної особистості школяра. Лише ґрунтовне вивчення джерельної бази в царині соціології, педагогіки, фізичного виховання дало можливість здобувачеві вибудувати модель розвитку соціальної активності школярів 10–11 років, виокремити основні компоненти та розробити критерії їх оцінювання.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** описано й обґрунтовано систему методів дослідження, які є адекватними до об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, а також висвітлено етапи дослідження, які розкривають організаційні аспекти проведення експериментів.

Третій розділ **«Аналіз стану соціальної активності молодших підлітків у контексті занять фізичною культурою»** присвячений висвітленню рівня сформованості поведінкового, комунікативного та фізичного компонентів, де було виявлено середньостатистичні значення їх показників, що підтверджують дані, оприлюднені у спеціальній літературі останніх років, та які стосуються школярів 10–11-річного віку.

Аналіз результатів педагогічного тестування дозволив дисертантові визначити провідні та «відстаючі» фізичні якості в дітей досліджуваної вікової групи. Виявлено в них домінування таких фізичних якостей: спритність, сила

м'язів черевного пресу. До «відстаючих» фізичних якостей віднесено силу рук та ніг, гнучкість.

Автор констатував, що значна кількість респондентів не здатна виконати нормативи системи Державних тестів України для своєї віко-статевої групи на позитивну оцінку, і зробив висновок, що виявлені зміни є результатом недостатньої рухової активності школярів 10–11 років: вона була низькою в 50,7 % школярів, високий рівень рухової активності діагностовано тільки в 10 дітей (6,8 %).

У четвертому розділі **«Технологія розвитку соціальної активності школярів 10-11-річного віку засобами фізичної культури в умовах оздоровчого табору»** представлено розроблену здобувачем Р. Я Човганом технологію розвитку соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури в умовах дитячого оздоровчого табору, яка реалізувалась з позиції здоров'язберігального підходу відповідно до запропонованої дисертантом моделі.

Упровадження цільового та структурних компонентів технології у процес фізичного виховання школярів 10–11 років за означених умов проходило в три етапи (інструктивно-методичний, інформаційно-мотивуючий, та організаційно-діяльнісний) і забезпечило приріст показників усіх компонентів соціальної активності школярів.

Реалізація запропонованої автором технології розвитку соціальної активності школярів 10–11 років у режимі дня і активного відпочинку з використанням ігрового та змагального методів фізичного виховання дозволила поліпшити показник комунікативних якостей дітей експериментальної групи.

Здобувачем зазначено, що найбільших змін в учасників експерименту (ЕГ) зазнали показники, які характеризують уміння розуміти стан однолітка (на 2,3 %), характеризують здатність дитини розуміти завдання, які ставляться в ході спілкування (на 5,9 %) ($p < 0,05$); уміння розв'язувати спірні ситуації поліпшилося на 3,6 %; уявлення дитини про способи вираження ставлення до однолітка збільшилося на 4,7 % ($p < 0,01$).

Р. Я. Човган переконливо довів, що хлопчики і дівчатка ЕГ за період експерименту досягли значних зрушень за всіма показниками розвитку фізичних якостей, окрім силової витривалості м'язів тулуба, за рахунок ефективного використання природних умов і фізичних вправ у режимі дня оздоровчого табору, що позитивно позначилося на загальному рівні їх фізичної підготовленості.

На нашу думку, вартісним у дисертаційній роботі стало упровадження програми фізичного самовдосконалення, що мало логічне продовження в реалізації змісту авторської програми "Мої літні канікули" з відповідним методичним забезпеченням.

Здобувач аргументовано стверджує, що корекційний та руховий складники рухливих ігор, їх зміст мали позитивний вплив на рівень рухової підготовленості дітей 10–11 років.

Результати дослідження Р.Я. Човгана «Розвиток соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури в умовах дитячого оздоровчого табору» довели, що використання цієї технології позитивно вплинуло на розвиток соціальної активності дітей 10–11 років.

У п'ятому розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження» автором на основі власних результатів і даних літератури підбито підсумки роботи, розгорнуто дискусію.

При аналізі результатів дослідження дисертант узагальнює власні результати, аналізує повноту розв'язання дисертаційних завдань. У ході виконання дослідження отримано три групи результатів: такі, що підтверджують і доповнюють наявні досі розробки, а також цілком нові дані.

Автореферат відповідає змісту дисертації і відображає наріжні положення роботи.

Разом з позитивними сторонами дисертаційної роботи слід відзначити певні недоліки й дискусійні питання.

Зауваження щодо змісту дисертації:

1. У вступі необхідно більш переконливо вмотивувати як актуальність означеної проблеми, так і потребу проведення дослідження.

2. Загальновідомі методи дослідження і методики (Єврофіт) не потребують докладного опису, натомість власні (авторські) наукові розробки і модифіковані методики вимагають додаткового пояснення, що доцільно було представити або в розділі 2, або в додатках.

3. Доречним, на нашу думку, є більш ґрунтовний і ширший аналіз настаново-консультативної підготовки педагогічних працівників табору, а також батьків до здійснення розвитку соціальної активності молодших підлітків засобами фізичної культури.

4. Робота ще більше виграла, якщо б Ростислав Ярославович Човган ширше представив технологію розвитку соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури з позиції здоров'язбереження з акцентом на всі його складники: фізичний, моральний, психічний, соціальний. Утім, це може стати предметом подальших наукових розвідок у ділянці дослідження порушеної проблеми.

5. Авторіві вартувало зробити більш ґрунтовний аналіз народознавчого матеріалу, подати опис народних ігор, показати потенційні можливості пластової методики здоров'язбереження під час таборування тощо в руслі дослідження проблеми розвитку соціальної активності молодших підлітків за умов літнього оздоровчого табору.

Наведені зауваження, дискусійні питання та побажання не мають принципового значення та не знижують рівня наукових, методичних і практичних здобутків автора.

Висновок

Дисертаційна робота Човгана Ростислава Ярославовича «Розвиток соціальної активності школярів 10–11 років засобами фізичної культури в умовах дитячого оздоровчого табору», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення,

відповідає вимогам пунктів 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор Львівського державного
університету фізичної культури

Є. Н. Приступа

